

Mediala diskurser om inkludering

En berättelse om (gem)ensamhet

Anette Bagger & Anne Lillvist

DISCOURSES ON INCLUSION IN MEDIA. This article explores discourses on inclusion in articles about education in Sweden's four largest newspapers, and how these discourses position children, students, teachers, and schools. The findings indicate that the journalistic practices of agendization, accountabilization, factualization, emphasizing, and sensationalization have impacted arguments and increased the newsworthiness of the subject. Inclusion is often discussed in a sporadic and inconsistent way and students and teachers are often positioned out of a deficit perspective. Discourses were demarcated on three interrelated levels: an individual level, an organisational level, and a societal level.

Keywords: inclusion, medialization, discourse, education, students and children in need of support.

Inkluderingsbegreppet i media

I skolvardagen ger aktörers förhållningssätt till inkludering och elevens undervisningsbehov konsekvenser för barns och elevers lärande, utveckling och trygghet. Dessa förhållningssätt påverkas bland annat av de skildringar och den debatt om inkludering som förekommer i dagstidningarna. Detta kan beskrivas som en medialisering av inkluderingsbegreppet, vare sig texterna beskriver inkludering utifrån barnen och eleverna i behov av stöd, eller skolpersonal, föräldrar och politiker. Med utgångspunkt från detta granskar vi de diskurser som framträder när inkluderingsbegreppet används i de fyra största nyhetstidningarna. Mer specifikt undersöks vilka anspråk som görs

---

Anette Bagger är biträdande lektor i pedagogik med inriktning specialpedagogik vid Örebro universitet. E-post: anette.bagger@oru.se

Anne Lillvist är docent i pedagogik vid Örebro universitet. E-post: anne.lillvist@oru.se

på begreppets innebörd och vilka subjekspositioner de uttolkade diskurserna tillgängliggör för vårdnadshavare, lärare, barn, elever och för den pedagogiska verksamheten. Forskning om inkludering behöver ta hänsyn till den nationella kontexten eftersom förutsättningarna skiljer sig mellan länderna och gör att studier inte är direkt jämförbara (Nilholm 2020). Artikeln bidrar till en sådan kontextualisering genom sitt kunskapsbidrag rörande inkluderingsbegreppets förekomst och förändring över tid i svensk media. Detta är inte liktydigt med att skildra hur inkluderingsbegreppet utvecklats inom utbildningsvetenskap, utan snarare hur den samhälleliga diskursen om inkludering tett sig. Detta innebär också att artikeln skildrar texter om inkludering som ger uttryck för vitt skilda intressen från potentiellt olika kunskapsfält och som sällan redovisas.

Vi har valt att inte definiera vad vi avser med inkludering, eftersom vi behöver vara öppna för olika sätt att definiera, förstå och förklara begreppet. I synnerhet med tanke på den breda ideologiska och fältmässiga bas som kan tänkas vara representerad i empirin. Vi utgår däremot från en förståelse av inkludering som liknar Gadlers (2011) redogörelse av vad "En skola för alla" innebär, nämligen att inkludering kan betraktas utifrån tre olika perspektiv och som rör individen simultant. Detta är ett användbart angreppssätt eftersom det ytterst är en individ som inkluderas, exkluderas, segregeras eller integreras. Vi förstår begreppet som ett *rättighetsbegrepp* vad gäller utbildning oavsett förutsättningar, ett *utvecklingsbegrepp* vad gäller utvecklandet av kunskap och demokratiskt medborgarskap, och slutligen ett *socialisationsbegrepp* vad gäller elevers olikhet som en resurs för lärande och för att utveckla förståelse för olikhet. Med detta sagt har vi inte avgjort var inkludering sker, hur det går till eller vad målet med inkludering är. I sin förlängning möjliggör artikeln en problematisering av elevers möjlighet att lära och ha inflytande och delaktighet över sitt liv nu och som framtida demokratiska medborgare.

Medialisering av utbildning och inkludering

Medialisering beskrivs av Knut Lundby (2015) som den process varmed "förändringar i praktiker, kulturer och institutioner i mediatöta samhällen" sker (s 3). Tidigare studier med fokus på medialisering av utbildningsfrågor är bland annat en rysk studie av Maria Oreshkina och Jessica Nina Lester (2011) som bland annat studerat diskurser av inkludering i 32 artiklar som direkt riktade sig till lärare. Där framkom en konflikt mellan ett medicinskt, mer exkluderande perspektiv, och ett sociokulturellt, mer inkluderande perspektiv, som inbegriper

acceptans för olikhet och att elevers röster om sin situation får komma till uttryck. Medialisering har också studerats i ett australienskt sammanhang. Kathryn Shine (2015) har analyserat media från en tioårsperiod. Där framställs lärarna som underpresterande, som att de har för svåra studenter och oftast vill lämna yrket; de är också frånvarande i nyhetsinslagen. Även Aspa Baroutsis (2019) har studerat medialisering utifrån rapporteringen av lärare i den australienska kontexten, där fem journalistiska praktiker visade sig vara centrala i framställningen av läraren:

...agendisation and accountabilisation which are both institutional practices; and the journalistic practices of factualisation, emphasisation, and sensationalisation – all of which operate globally, to some degree, across and within media institutions and media practitioners, and produce the news about teacher’s work within the framework of these practices (Baroutsis 2019, s 545).

En effekt av medialiseringen av utbildning är att den påverkar vilka problem som anses ha nyhetsvärde därmed blir viktiga och ”begränsningen av de argument som kan upprätthållas offentligt inom ett land och vilka representationer av problem som kan förflyttas mellan nationella kontexter i olika format” (Rawolle & Lingard 2014, s 596, författarnas översättning). Medialisering har vidare effekter på begrepp som används i policies, som till exempel inkludering, samtidigt som begreppen når allmänheten på ett ”inkonsekvent, tidsbundet och sporadiskt sätt” (Rawolle & Lingard 2014, s 595, författarnas översättning).

Inkludering som fenomen och begrepp

Innebörden av inkluderingsbegreppet skiljer sig åt mellan länder, kontexter och teorier (Engelbrecht & Savolainen 2017; Nilholm 2020). Claes Nilholm och Kerstin Göransson (2017) har emellertid visat att begreppet definieras på i huvudsak fyra sätt i europeiska och nordamerikanska forskningstidsskrifter. Den första definitionen är en *placeringsdefinition*. Den andra lägger till *sociala och akademiska behov* som elever i behov av stöd har, den tredje definitionen inkluderar i tillägg *alla elever*, och den fjärde rör även *delaktighet i skolans gemenskap*.

Inkluderingsbegreppet i svensk kontext

Gunnlaugur Magnússon, Kerstin Göransson och Gunilla Lindqvist (2019) menar att den segregerande tendens som finns i det svenska skolsystemet hör samman med det förhållningssätt till inkludering som förekommer i utbildningsinstitutioner, policybeslut och i den bredare utbildningspolitiska riktningen. Inkluderingsbegreppet har fått en allt mer framträdande roll i policy och praktik i Sverige efter att Salamancadeklarationen antogs 1994 (Nilholm 2020). I läroplanerna och skollagen förekommer dock inte begreppet inkludering (Skolverket, 2011). Trots begreppets centrala ställning och frekventa förekomst i diskussioner om skolans kvalitet, likvärdighet, styrning och framtid, är det alltså inte särskilt väl definierat (Isaksson & Lindqvist 2015). Inkluderingsbegreppet har fått ökad spridning och användning i policy, forskning och praktik, samtidigt som innebörden är oklar (Allan & Persson 2020; Magnússon 2019; Nilholm & Göransson 2017). I ett delbetänkande från regeringen problematiseras användningen av begreppet, med utgångspunkt att innebörden kommit att bli mångfacetterad (Regeringskansliet 2020). Förutom dessa oklarheter och mångtydigheter blir skolans roll och funktion i förhållande till *eleven i behov av stöd* till i ett spänningsfält. Detta härrör i att inkluderingsbegreppet bygger på såväl politiska ideal och värdegrundsbaserade diskurser med rättighetsperspektiv på utbildning, som på marknadsstyrda ideal som drivs av ekonomiska diskurser där utvärdering av undervisningens effektivitet är viktigt (Isaksson & Lindqvist 2015; Magnússon 2019; Magnússon, Göransson och Lindqvist 2019).

Mot bakgrund av det bitvis odefinierade och mångtydiga inkluderingsbegreppet och dess divergerande ideologiska ursprung, råder det osäkerhet kring hur inkluderande undervisning ska tolkas och genomföras (Magnússon 2019). Ett antal forsknings- och utvecklingsprojekt i svensk kontext har visat på denna komplexitet. Vanliga inslag i betydelsen av begreppet är att skolan är till för alla elever kunskapsmässigt men också socialt. Delaktighet, interaktion och öppenhet är då ledord som står i kontrast till utanförskap, isolering och slutenhet (Ohlsson & Assarsson 2015). Förutom delaktighet har inkludering också beskrivits som en fråga om tillhörighet, likvärdighet samt acceptans och respekt för olikhet (Gadler 2011). För elever kan inkludering visa sig som en upplevelse av förtroende, tillit, gemenskap och sammanhang och en känsla av motivation, självförtroende, självtillit, delaktighet och tillhörighet (Allan & Persson 2020; Olsson 2017; Ohlsson & Assarsson 2015).

Teoretiska utgångspunkter

Denna studie utgår från Michel Foucaults (1982; 1979; 1994) tankar om diskursbegreppet. Det innebär att det som sägs, skrivs och görs kommer till uttryck i en diskursiv regim som verkar konstruerande och dekonstruerande. Denna reglerar vad som är möjligt, lämpligt och önskvärt att säga och göra, men även om vad, av vem, när och på vilket sätt (Foucault 1994). Formuleringar i texter förstås genom detta som ett uttryck för den disciplinerande makt som finns i den diskursiva regimen. Detta innebär också att analyser av ett innehåll behöver situeras i den kontext de befinner sig i, vilket i vårt fall innebär att skildra typ av nyhetsmedia, genre och avsändare. Flera diskurser förekommer samtidigt och kan överlappa, motsäga eller stärka varandra enligt specifika inestängande och utestängande system. Viljan till sanning är en av de utestängande system som beskrivs av Foucault (1993) i *Diskursens ordning*. Syftet med dessa system som distribuerar och ordnar diskurser är att tillse att institutioner verkar inom de diskurser som fördelar, skapar och återskapar språk, kunskap, sanning och makt och relationerna mellan dessa.

Diskursen skapar mer eller mindre stabila positioner som subjekt kan anta inom den specifika diskursen. Diskursen reglerar genom detta vad som kan sägas, göras och tänkas för olika subjekt inom en specifik sociokulturell kontext (Arribas-Ayllon & Walkerdine 2008) och därmed också vilka rättigheter och skyldigheter som följer med den aktuella subjektpositionen (Davies & Harré 1999). I detta fall tillgängliggör diskurser om inkludering subjektpositioner för eleven, läraren, andra professionella och även för skolor. Sammanfattningsvis tillgängliggör diskurser som aktiveras vissa subjektpositioner och inte andra, och detta i olika utsträckning för olika kategorier av människor. Det blir centralt att ta hänsyn till den disciplinerande makt som tillgängliggör och reglerar möjliga subjektpositioner genom maktrelationer (se Foucault 1982). Det system av relationer som finns mellan språk, makt, kunskap och sanning påverkar och formar både möjliga subjektpositioner och de objekt (i detta fall inkludering) som diskursen talar om. Denna diskursiva teori gör det möjligt att förankra analysen i ett ramverk med potential att visa hur villkor skapas för vad som kan sägas, göras och tänkas om inkludering.

Metoder och material

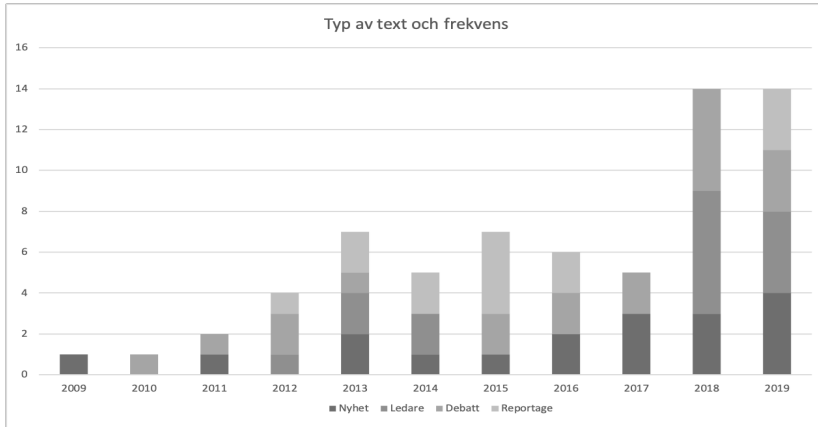
Syftet med artikeln är att undersöka hur diskurser om inkludering framträder i de fyra största nyhetstidningarna i Sverige och hur dessa

diskurser förhåller sig till varandra och vilka subjekspositioner de tillgängliggör. Med största tidningar avses här de som har störst spridning, och de tidningarna är *Svenska Dagbladet*, *Dagens Nyheter*, *Aftonbladet* och *Expressen*. Vi har utgått från mediafacts.com som visar att dessa fyra tidningar år 2019 gemensamt nådde 981 300 personer per dag. En sökning i mediearkivets databas för den senaste tioårsperioden med sökorden inkludering och skola* genererade 125 träffar varav sex dubbelträffar. Texter som inte handlade om förskola eller skola och inkludering exkluderades, och 79 artiklar kvarstod, innehållande en dubbelträff. Detta innebär också att oavsett vad som fanns beskrivet i texterna om inkludering eller skola eller förskola kom de med i urvalet. I den meningen är även urvalet mycket inkluderande. Särskilda grupper av elever eller lärandesvårigheter ingår således inte i urvalet explicit. Det var också en betydelsefull del i själva forskningsförfarandet i studien att, brett och förutsättningslöst, undersöka hur inkludering tillskrivs mening och för och av vem. Under analysarbetet exkluderades ytterligare 13 texter eftersom de inte handlade om inkludering och utbildning i förskola eller skola, vilket innebär att det återstod 66 nyhetsinslag att analysera. Urvalet återfinns i en förteckning i bilaga 1.

Empirins kontextuella sammanhang

En illustration av hur vanliga texter om inkludering är inom olika genrer återfinns i diagram 1. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att de fyra nyhetstidningarna började ta upp begreppet inkludering på ledarsidor under åren 2012–2014, samtidigt som det förekom i ungefär lika många debattinlägg och nyhetsartiklar. Åren 2015–2017 ökar antalet debattinlägg, medan det inte förekom några ledare. Åren 2018 och 2019 syntes en markant ökning av texter som rör inkludering och ett ökat antal ledare, debattartiklar och nyheter i jämförelse med början av tioårsperioden. Antalet texter som rör inkludering i utbildningssammanhanget fördubblades jämfört med 2017 och jämfört med de två första studerade åren, 2009 och 2010, var det en ökning med 140%.

Diagram 1. Antal texter under de 10 åren och typ av text

Av de inlägg som författats av tidningarnas journalister och ledarskribenter står DN för 22, Expressen för 10, Aftonbladet för 4 och SvD för 6 under tioårsperioden. Då inkludering beskrivs i termer av särskilt stöd, stödundervisning eller anpassningar ges inte någon beskrivning av vad det särskilda stödet består av eller vad stödundervisning eller anpassningar innebär i relation till just inkludering. Sådana beskrivningar förekommer sparsamt även då det gäller specialskolor. Däremot nämns mer generellt särskilda undervisningsgrupper, struktur på undervisning, stödundervisning, systematiken i organisationen, gruppstorlek, lärartäthet och träningsprogram. Yrkesgrupper som arbetar med det särskilda stödet och anpassningarna som ska leda till inkludering, är relativt frånvarande i texterna. År 2016 finns ett reportage som skildrar en barnpsykiaters perspektiv. Specialpedagog och speciallärare nämns ibland, men då indirekt och ofta genom att de som uttalar sig om inkludering menar att specialpedagogisk kompetens är viktig på olika sätt. Detta nämns exempelvis i form av att samarbete med dessa professioner är värdefullt, att anpassad specialpedagogik krävs då behoven är särskilda, att det behövs fler speciallärare och att det förekommer personal med specialkompetens i centrala grupper med särskild inriktning på grundskolor. Dessutom framkommer i någon text att barn och elever går till en speciallärare vid ett par tillfällen i veckan och att specialpedagogen är otillräcklig. Författare till texterna är ledarskribenter, journalister, psykiater och psykologer, föräldrar, en vetenskapshistoriker, en professor i spanska, kulturarbetare och politiker. Det är först i en text 2018 som det är tydligt att experter på inkludering eller elever i behov av stöd har skrivit i texterna, genom ett debattinlägg av 40 forskare, psykologer, pedagoger med flera som arbetar med individer med ADHD.

Yrkesgrupper som arbetar inom skolan (rektorer, förskolepedagoger, lärare och förstelärare) har totalt deltagit i att skriva fem inslag under tioårsperioden, vilket innebär 7,6% av alla texter. I övrigt lyser de specialpedagogiska professionerna med sin frånvaro.

Analysprocess

Analysen var, i ett första skede explorativ och därefter interpretativ (Creswell 2007). Den explorativa fasen innebar att en kvalitativ innehållsanalys genomfördes genom att i ett första analytiskt steg identifiera segment i texterna som innehöll begreppet inkludering. Därefter kodades det sammanhang i vilket segmentet förekom. Utöver detta kodades även textens avsändare och funktion, dvs om det var en debattartikel, ledarkolumn eller nyhetsartikel och vem som var författare. Innehållsanalysen genomfördes genom att beskriva den betydelse som inkludering gavs och den kunskap om inkludering som texten gjorde anspråk på. Därefter gick arbetet in i den interpretativa fasen, i vilken en diskursiv analys genomfördes. Segment som beskrev barn, elever, vårdnadshavare, professionella samt pedagogisk verksamhet analyserades då utifrån hur texterna tillgängliggjorde olika typer av subjektspositioner. Vi gav akt på hur subjektspositioner benämndes och vilka egenskaper, rättigheter, skyldigheter och ansvar de tillskrevs. Ett segment kunde vara allt från ett par ord långt till ett par meningar, men behövde utgöra en meningsbärande enhet. Därefter samlades uttryck från olika texter, som liknade varandra, utifrån sina anspråk och tillskrivningar vad gäller subjektspositioner. Avsikten var att jämföra de definitioner, kunskaper och anspråk som fördes fram, för att synliggöra inkluderingsdiskurserna. Samlingarna fick en deskriptiv rubrik som låg nära innehållet, i vad vi vill beskriva som diskursiva teman. Formuleringen av rubriker till dessa diskursiva teman genomfördes med inspiration av Florian Feucht och Lisa Bendixen (2010). Rubriksättningen innebar en innehållslig parafrasering. Segment från en och samma text kunde hamna i två olika diskursiva teman. I tabell 2 illustreras hur denna dekonstruktion av diskurser och subjektspositioner tedde sig under analysarbetet.

Tabell 2. Exempel på analysprocessens delar

Segment ur text om inkluderingens betydelse	Parafraisering	Subjektspositioner	Diskurs och nivå
<p>Många kommuner håller på att ta bort tilläggsbeloppen och kallar det för "inkludering" (text 59)</p> <p>Allt ska rymmas inom kostnadsramarna i den vanliga skolan. Men många barn med de här problemen har aldrig varit så exkluderade som där (text 59)</p>	<p>Inkludering är att allt rymms inom den "vanliga" skolan och budgeten</p> <p>Denna typ av inkludering leder till exkludering och ensamhet. Både socialt och rumsligt</p>	<p>Barn med NPF positioneras som utan fungerande skolgång i en "vanlig" skola</p> <p>Skolan positioneras som vanlig och kan därmed vara ovanlig. Det samma gäller barnen</p>	<p>Diskurs om inkludering som ekonomisk strategi</p> <p>Diskurs på organisationsnivå</p>

De diskurser som konstruerades utforskades utifrån de anspråk som gjordes på inkludering och de subjektspositioner som tillgängliggjordes i texterna. Diskurserna ordnades i vad som kan sägas vara en diskursiv distribution med grund i Foucaults tankar om de diskursiva formationernas ordning (1993). Förfarandet är inspirerat av Anette Baggers analys av diskursiva formationer (2015) och utgör en omarbetning av Foucaults beskrivning i syfte att avgränsa och konstruera diskurser om inkludering och deras inbördes ordning:

1. Identifierandet av uttryck som rör inkludering och beskrivningar av subjektspositioner
2. Ett beskrivande av dess form och innehåll genom att omformulera uttrycken. Detta steg motsvaras av den parafraisering som vi tillämpat (se Feucht & Lisa Bendixen, 2010)
3. En beskrivning av relationerna mellan dessa uttryck, i vad som är en diskursiv fördelning. Uttryck grupperas för att utforska hur de stärker eller motsätter varandra
4. En summering av hur dessa grupper relaterar till varandra i en diskursiv formation

Den parafrasering som gjordes och de identifierade diskursiva formationerna ligger till grund för den gemensamma berättelse som konstruerats kring diskurserna om inkludering och tillgängliga subjektspositioner.

Nyhetsinslag är menade att väcka uppmärksamhet, känslor, tankar och nå läsaren. Det som framförallt var utmanande i analysarbetet gällde att texter och segment ofta var både mångtydiga och motsägelsefulla. Uttrycket inkludering används exempelvis emellanåt för att visa på exkludering. Det utbyte av kodning och texter som gjordes löpande mellan forskarna gav möjlighet att säkerställa en samstämmighet i tolkningen av texterna. Det är dock viktigt att påpeka att vi inte gör anspråk på att de diskurser vi konstruerat är de enda man kan uttolka, eller att de nödvändigtvis behöver ordnas på det sätt som vi gjort.

Diskurser om inkludering

I presentationen av analysen har vi följt samma procedur som Oreshkina och Lester (2013), som även de har genomfört en analys av inkluderingsdiskurser i media, genom att undersöka uttryck för subjektspositioner och hur dessa konstrueras i media. Genom att undersöka subjektspositionerna har vi kodat diskursiva mönster i artiklarna samt genererat förklaringar och tolkningar som åskådliggörs i det kommande. Det innebär vidare att vi närmat oss diskurserna som “constructive rather than representative (s 690)”. Det innebär att det inte är vare sig möjligt eller önskvärt att skriva fram resultatet som en representation. Studien visar snarare på vilken bild av inkludering som diskurserna upprätthåller eller skapar. Nedan följer först en sammanfattning och översikt av studiens bidrag och hur subjektspositioner och diskurs förändrats över tid. I bild 1 åskådliggörs de diskurser som framträdde i de fyra största nyhetstidningarna under åren 2009–2019, vilka relationer som finns mellan dessa och vilka subjektspositioner som tillgängliggjordes.

Diskurserna överlappar varandra och relaterar till varandra genom sin sammantagna berättelse om inkludering som förutsättning för gemenskap och ensamhet. Under analysarbetet framträdde diskurserna på tre olika nivåer; individ-, organisations- och samhällsnivå, vilket illustreras i bild 1. Sammantaget visar empirin att organisationsnivån kopplar samman inkludering som individuell diskurs med inkludering som samhällsfråga. Subjektspositionerna på individnivå relateras ofta till de på organisationsnivå eftersom texterna genomgående uttrycker att anpassning, stöd, välbefinnande, hälsa och utveckling påverkas av placering, ekonomi och kompetens. Organiserandet påverkar därmed i förlängningen delaktighet eller

utanförskap i samhället, vilket flera texter behandlar. Samtidigt sätter samhällsnivån och rådande ideologier ramarna för vad som bör och kan organiseras.

Bild 1. En översikt av de konstruerade diskurserna och subjektspositionerna som tillgängliggjordes inom ramen för dessa diskurser. G= Grundskola. S/R = Special/Resursskola (även R/S)

Diskurser	Subjektspositioner		
1. Individnivå	Elev	Lärare	Skola
1a) Inkludering som (avsaknad av) anpassningar och stöd	Bristande Utagerande Resurskrävande Bärare av svårighet Exkluderad	Saknar kompetens (G) Saknar resurser (G) Hög kompetens (R/S) Med resurser (R/S)	Otillräcklig (G) Tillräcklig (S/R)
1b) Inkludering som (ett hot mot) hälsa, utveckling och välbefinnande	Elev Utsatt Utmattad Lidande Självskadande Lugn,trygg (S/R) Ska rehabiliteras Elev med diagnos Vanliga barn mobbar	Lärare Otillräckliga Saknar kompetens (G) Saknar resurser (G) Hög kompetens (S/R) Med resurser (S/R) Utmanade	(O)vanlig (O)normal Felaktigt organiserad Otillräcklig (G) Tillräcklig (S/R) Vanliga/ovanliga Politiker Oförstående
2. Organisationsnivå	Elev	Lärare	Skola
2a) Inkludering som placering	(G) Ovanlig elev Värmående (S/R) Kan inte vara i skolan (G)	Utmanade (G)	Vanlig (G) Ovanlig
2b) Inkludering som ekonomisk strategi	Elev Svåra att utbilda En kostnad Utan fungerande skolgång (G)	Lärare X	Skola Ovilliga att bekosta (G) Räddare i nöden (S/R) Dysfunktionell (G)
2c) Inkludering som pedagogisk strategi och kompetensfråga	Elev Saknar val Isoleras Ensam Bortglömd Ignoreras	Lärare Utmanade (G) Lurad Inkompetent (G) Kompetent (S/R) Stressad (G)	Skola X
3. Samhällsnivå	Elev	Lärare	Skolor
3a) Inkludering som (hinder för) en väg till medborgarskap och rättigheter	Svåra att utbilda Segregerade Fångna mellan familj och samhälle Ställs utanför samhället	Diskriminerar	Diskriminerar Kommuner Diskriminerar Skolans styrning Exkluderande
3b) Inkludering som ideologi	Elev Rekryt för kriminalitet och våld Hinder för lärare	Lärare och Skolor Vapen mot kriminalitet Gatekeepers	Skolinspektionen Strider för att få bort resursskolor

I en analys över hur inkludering omtalas och vad texterna fokuserar på över åren kan man se några tendenser till skifte av teman: De första tre åren handlade texterna ofta om individens och barnets rättigheter och resurser för detta, innehållet övergick sedan till att handla om rasism och romska barns utbildning och under de senaste åren omtalas inkludering oftare som ett hot mot ordning, utveckling och demokrati. I de subjektspositioner eleven kan anta, kan en potentiell utvecklingsväg skönjas för eleven i behov av stöd genom de tre diskursiva nivåerna. På individnivå omtalas eleven ofta som någon som är *i behov av stöd* som inte tillgodoses och då med inkludering

som motiv, detta vilar ofta i en placeringsdefinition av inkludering. På organisationsnivå beskrivs detta uteblivna eller felaktiga stöd leda till att eleven blir *ett hinder* för läraren och organisationen och till sist ett *potentiellt hot* mot samhället. Detta tolkas som en glidning från att inkludering handlar om individens rättigheter till de skyldigheter som följer med den aktuella subjektspositionen (jämför med Davies & Harrè 1999). Motsvarande utveckling för läraren är att denne kan anta en *aktiv* subjektsposition i individdiskursen som alltmer transformeras till en *passiv* sådan i organisationsdiskursen, där läraren mer är ett verktyg för organisationens behov. I samhällsdiskursen är läraren nästan helt *frånvarande* men nämns som en gatekeeper mot kriminalitet eller som någon som den systematiska diskrimineringen verkar genom. Flera av texterna hänvisar i talet om inkludering till de ideologier som ligger bakom. Foucault (1980) menar att en ideologi alltid står i kontrast till andra sanningar och är ett svåränvänt uttryck. Mer intressant är att undersöka de sanningar som uttrycks, vilka makteffekter de har och hur detta ordnar subjekten. I den föreliggande studien syns uttryck för sanningar och makteffekter genom hur ideologier tillgängliggör subjektspositioner för elever och skolor och fundamentalt ordnar lärare och elever i ett nätverk av maktrelationer och sanningar som rör sig mellan individ och samhälle. Detta ofta i termer av att individen ska disciplineras eller att samhället har misslyckats med disciplineringen. Eleven kan exempelvis bli *kriminell* eller en *god medborgare*. I den sammantagna berättelsen har vi tolkat detta som uttryck om (gem)ensamhetens varande eller icke varande på tre diskursiva nivåer som rör; individ, organisation och samhälle. Dessa tre nivåer skildras genom att vi visar på de anspråk som gjorts på inkludering samt hur subjektspositioner benämndes och vilka egenskaper, rättigheter, skyldigheter och ansvar dessa tillskrevs.

1. Individnivå: Inkludering som en individfråga

Den övergripande diskursen om inkludering som en individfråga byggs upp av två underliggande diskurser: *Inkludering som (avsaknad av) anpassningar och stöd* samt *Inkludering som (ett hot mot) hälsa, utveckling och välbefinnande*.

1a) *Inkludering som (avsaknad av) anpassningar och stöd*

Anspråk på inkludering i denna diskurs

I flera texter framhålls hur inkludering kräver anpassningar av hela skolan och kompetens om elevers funktionsnedsättningar. Det

påtalas att stödet behöver finnas hela dagen och inte enbart under några stödlektioner vid sidan av klassrummet. Detta står i kontrast till budskap om att inkludering är frånvaro av hjälp och att inte ge individuellt anpassat stöd utan enbart gruppinsatser. En anpassning som nämns i det sammanhanget är små undervisningsgrupper i "vanlig skola" eller en till en-undervisning under enstaka lektioner. Inkludering blir inom ramen för denna diskurs något som enbart kan ske om stöd och anpassningar är individuellt utformade, vilket kräver kompetens och långsiktighet, men även ekonomiska resurser. Eleven kommer annars att gå miste om att utvecklas. Den mer dominerande konstruktionen i denna diskurs är att inkludering är något som hotar lärande och utveckling.

Subjektspositioner i denna diskurs

Elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) beskrivs i ungefär en tredjedel av texterna. Beteenden och behov beskrivs som symptom på att barnen och eleverna inte fått det stöd som efterfrågas. Några nyhetsinslag skiljer sig mot detta behovsorienterade rättighetsperspektiv på eleven. Nämligen de som tillgängliggör subjektspositioner som innebär att eleverna är problemet och där det som tidigare omtalades som symptom nu istället beskrivs som egenskaper; elever som är *bristande i sin koncentration, lärande och med beteendeproblem* eller *utagerande och resurskrävande*. Den subjektsposition som tillgängliggörs för eleven i behov av stöd är att denna är *bärare av sina svårigheter*, svårigheter som inte kan mötas i en grundskola. Detta innebär att eleven får en subjektsposition av att vara *exkluderad i praktiken*, om den går i en grundskola.

Den subjektsposition som tillgängliggörs för grundskolorna inom ramen för denna diskurs, är att de är *otillräckliga* i att möta elevens behov, och *tillräckliga* om det istället gäller en special- eller resursskola. Grundskolan benämns ofta *vanlig* eller *normal* skola. Däremot kan personal med specialistkompetens på en specialskola, möta elevens stödbehov genom arbete i mindre grupper. I detta blir subjektspositioner som tillgängliggörs för lärare att de, om de arbetar i den *vanliga* eller *normala* skolan *saknar kompetens eller resurser*, medan om de skulle vara anställda på en specialskola får tillgång till en subjektsposition av att besitta *hög kompetens och med resurser* att utföra arbetet. Dessa subjektspositioner återkommer i diskursen på organisationsnivå om inkludering som pedagogisk strategi och kompetensfråga.

1b) Inkludering som (ett hot mot) hälsa, välbefinnande och lärande

Anspraak på inkludering

Även om inkludering ibland definieras som något som har positiva effekter för elever i behov av stöd med referens till forskning och internationella konventioner, framställs inkludering framförallt som skadligt för lärande, välbefinnande och utveckling, både nu och på sikt. Eleverna kommer att gå miste om att lära och utvecklas. Inkludering beskrivs vidare som en form av diskriminering, eftersom den berövar elever med funktionsnedsättning rätten till utbildning. Inkludering är en antagonist till att få rätt hjälp. Inkludering anses genom detta göra att elever inte klarar slutbetyg, eftersom det innebär att inte få stöd. Ibland på grund av att ett stöd som varit möjligt i förskolan, inte är det då barnet börjar i förskoleklass. Uttrycken inom ramen för denna diskurs bär bitvis på ett språk som symboliserar våld och inkluderingen kopplas till existentiella frågor om liv och död, exempelvis i artiklar om kriminalitet, rasism och skolvåld. Dessa uttryck förekommer också ofta tillsammans. Inkludering skrivs fram som en motkraft till det hat som orsakar våld. Inkludering kan nämligen ge individen verktyg att bli inkluderad i olika miljöer och ge beredskap att klara av livet bra, minska risken för kriminalitet och ger möjlighet att vara delaktig i samhället. I motsats till detta tillskrivs inkludering vara orsaken till utanförskap, kaos, livsleda, utmattning och depression hos barn och föräldrar.

Subjektspositioner i denna diskurs

Föräldrar och familjer positioneras inom ramen för denna diskurs som *kämpar* som slåss på liv och död. I ett fall beskrivs och en mamma i termer av att vara en krigsskadad *soldat*. Barn i behov uttolkas ha en subjektsposition av att vara *utsatta, offer, lidande, utmattade och självskadande* då de inte får stöd i den *vanliga* eller *normala* skolan. Elever får också en subjektsposition av att vara i risk att bli ungdomsbrottslingar och särskilt om de har utländsk bakgrund. Inom en specialskola tillgängliggörs en subjektsposition för eleven av att vara *lugn och trygg*. Det finns i det sammanhanget också en subjektsposition som handlar om att eleven eller barnet ska förberedas eller *rehabiliteras*, för att kunna vara inkluderad i framtiden. Rehabiliteringen behövs till följd den skolskada barnet lidit. Inkludering omtalas som något som sätter barnens rätt till utbildning i fara och där särskilt elever med NPF och romska elever beskrivs som systematiskt diskriminerade. Precis som *vanliga* och *normala* skolor, porträtteras *vanliga och normala* barn. Dessa barn är privilegierade i den vanliga

skolan och mobbar och kränker barnen i behov av stöd, mobbing och diskriminering drabbar även romska elever. Härigenom kan subjektspositionen för *vanliga* barn uttolkas som *mobbare* eftersom de utsätter barn som är annorlunda för mobbing. Detta positionerar samtidigt barn med utländsk bakgrund eller funktionsnedsättningar som *ovanliga* och som *utsatta* för mobbing.

Anledningen till att inkludering är riskabelt, visar sig i de subjektspositioner som inom denna diskurs tillgängliggörs för politiker, lärare och skolor. Nämligen att politiker är *oförstående* och *skolor felaktig organiserade*. Specialskolans subjektsposition är även här att den är *tillräcklig* och kan bidra till lärande, gott mående och harmoni. Grundskolan, tillskrivs en subjektsposition av att vara *otillräcklig*, genom att bidra till att elever blir obildade och otrygga vilket kan leda till utanförskap. Politiker, Lärare och skolor framställs som att diskriminera romska elever och deras föräldrar.

2. Organisationsnivå: Inkludering som en organisationsfråga

I denna övergripande diskurs placeras behovet av att arbeta med inkludering hos organisationen istället för individen. Denna diskurs handlar övergripande om hur man organiserar skola och byggs upp av tre underliggande diskurser: *Inkludering som placering*, *Inkludering som ekonomisk strategi*, samt som *Inkludering som pedagogisk strategi och kompetensfråga* inom organisationen.

2a) Inkludering placering

Anspraak på inkludering

Inkludering hör samman med *var eleven är placerad*; i eller utanför klassrummet, på *vanliga/normala* skolor eller klasser, på specialiserade skolor eller i särskilda undervisningsgrupper. Inkludering är framförallt något som sker i den vanliga skolan och innebär en blandning av elever med olika bakgrund och kunskapsnivå. Budskapet är att olika typer av elever inte borde blandas. Inkludering skrivs fram som att vara i helklass och i en vanlig skola, vilket också innebär avsaknad av rätt stöd. Inkluderingsbegreppet används alltså för att tala om exkludering. I motsats till dessa konstruktioner finns inom ramen för denna diskurs också budskapet att om inkludering reduceras till placeringsfrågor, kan det leda till exkludering istället för delaktighet och inkludering. Sådana budskap är tydligare med definitionerna av ordet och skiljer på användandet av begreppen inkludering och

exkludering. Samma begreppstydighet förekommer i den kritik mot inkludering som förs fram då det i praktiken handlar om integrering för eleverna med funktionsnedsättning. Dessa subjektspositioner tolkas sammantaget som att inkludering innebär att en *ovanlig* typ av elev som går i en *vanlig* skola.

Subjektspositioner inom denna diskurs

Denna diskurs är relaterad till elever som har diagnoser. Den subjektsposition som skrivs fram hos dessa elever är, någon som *inte kan vara* i den vanliga eller normala *skolan*. Skolor positioneras alltså även i denna diskurs som *ovanliga* och *vanliga*. Alla positioneras som förlorare som en följd av inkludering. Ofta är detta också en pojke och inkluderingen leder till stress. Den speciella kompetensen som behövs för att ge eleven stöd är nödvändig för att rehabilitera barn, rehabilitering framträdde också i individdiskursen men då som ett behov hos individen. Här omtalas det istället som en organisations- och systemfråga: Rehabiliteringen ska ske i små grupper, med god struktur och hög lärartäthet. Målet är att de skolskadade eleverna senare ska återgå till den *vanliga* skolan och då har med sig verktyg att för att bära sig själva och klara av att vistas i denna. Detta innebär implicit att den kompetens och de resurser som krävs för att *ovanliga barn* ska kunna visas i den *vanliga* skolan, inte kan finnas i grundskolan utan utanför. Det efterfrågas också att vissa grupper av barn ska få gå i egna skolor, såsom bokstavs barn och barn med diagnoser som dyslexi eller utvecklingsstörning. Andra mer ovanliga förslag på hur barn som inte är som alla andra behöver bli särskilda, gäller om de har för lite kunskap för sin årskurs.

Då den fysiska placeringen är specialskolor, tillgängliggörs en subjektsposition för barnet i behov av stöd som *välmående*. Lärarna i grundskolan positioneras som *utmanade* av den grad av individualisering som krävs. Vidare konstrueras inkludering i denna diskurs som något som forskare hittat på för att vara viktiga och som innebär att alla elever är i samma rum och som bidrar till låga resultat. Ett uttolkat förgivettagande är att den vanliga skolan inte kan passa en viss typ av subjektsposition av elever, precis som inom ramen för diskursen på individnivå om inkludering som (brist på) anpassning och stöd. Inom ramen för denna diskurs beskrivs en kommun som *räddare av resursskolor* i en tid då de hotas av "Skolinspektionens inkluderingslinje". Inom ramen för denna diskurs blir det möjligt att säga att inkludering har fått för stort utrymme på bekostnad av specialskolor och specialklasser. Detta tolkas som att inkludering indirekt definieras som att inte kunna vara specialskolor och specialklasser.

2b) Inkludering som ekonomisk strategi

Anspraak på inkludering

Inom ramen för denna diskurs definieras inkludering som en *ekonomisk strategi*. Inkludering är ett *ekonomiskt val* av skolhuvudmän för att barn i behov av stöd ska kosta mindre eller rymmas inom budgeten.

Subjektpositioner inom denna diskurs

Subjektpositionen som tillgängliggörs för barn och elever är att de är en *kostnad*. Utan denna kostnad, kommer inte den vanliga skolan att ge barnen möjlighet att lyckas, förutom detta saknas resurser och kompetens i grundskolan. För barn i behov av stöd tillgängliggörs positionen *barn utan fungerande skolgång* om de går i vanlig grundskola.

För kommuner som skolhuvudmän tillgängliggörs en subjektposition av *ovillighet att bekosta* utgifter för anpassningar och arrangera utbildning av barn i behov av stöd. De positioneras också som att de bryter mot FN:s barnkonvention av ekonomiska skäl. Detta kan yttra sig som att rektor inte vill utreda, sätta in stöd eller resurser eller i form av att skolor positioneras som ovilliga att ta emot elever med autism. I framskrivandet av stöd som dras tillbaka eller uteblir, är ofta texten orienterad mot att tilldela specialskolor eller resursskolor ekonomiska medel, med andra ord att inkludera vissa elever i vissa verksamheter och inte andra. Resurs- och specialskolor får en subjektposition av att vara räddare i nöden och som de som klarar av att utbilda dessa svåra barn. Den vanliga skolan får en subjektposition av att vara dysfunktionell och skadlig.

2c) Inkludering som pedagogisk strategi och kompetensfråga

Anspraak på inkludering

Inkludering handlar inom ramen för denna diskurs om ett förhållningssätt som springer ur kompetens om funktionsnedsättningar, likt hur det på individnivå var en förutsättning för att möta elevers behov genom inkludering. Inkludering kräver förberedelse och undervisning utifrån specifika kompetenser och anpassningar, en förberedelse som inte görs i skolorna. Inkludering likställs även med ineffektiv flumpedagogik och med ordning och reda i den andra ytterändan. Den pedagogik som är förknippad med inkludering i vanlig skola beskrivs utifrån ett bristperspektiv. Inkludering framställs emellanåt som något helt nytt. Ett modeord som forskare hittat på, en trend eller ett honnörsord. Inkludering beskrivs även vara en antagonist till särskilda undervisningsgrupper och specialskolor. Skolinspektionen

verkar för inkludering genom att ta bort sådana grupper. Inkludering skrivs sammantaget fram som en diskriminerande praktik där elever inte får det stöd de behöver.

Subjektspositioner inom denna diskurs

Eleven med NPF får inom ramen för denna diskurs en subjektsposition av att vara en elev som *saknar valmöjligheter, isoleras och är ensam*. En subjektsposition som uttolkas inom ramen för denna diskurs är eleven som *bortglömd* eller med behov som *ignoreras*, på grund av en oflexibel pedagogik eller brist på kompetens. Det kan handla om att elever med ett ökat stödbehov eller förändrat stödbehov med åren (ex autism), men inte kan få det stödet tillgodosett i skolan. Eller att eleven inte alls kan få det stöd den behöver då det handlar om att gå i mindre grupper eller ha en egen resursperson i klassrummet eftersom detta inte inryms i vad inkludering som pedagogisk strategi innebär.

Skolan har inte kompetens att bemöta och hantera barnen i behov och inkluderingsarbetet beskrivs som en sorts nyhet där lärare saknar kunskap och resurser. En annan subjektsposition som tillgängliggörs är att *lärare orimligen kan förhålla sig individuellt till alla elever*, och att lärare är *utmanade* av inkluderingsarbetet som inte ingått i deras uppdrag innan. Uppdraget är omöjligt och stressande. Läraren får också en subjektsposition av att vara *lurad* att tro på lärarutbildningen att de ska utbilda en blandning av elever samtidigt, vilket är ett alltför slitsamt uppdrag. Bristande kompetens skrivs fram som förekommande i den vanliga skolan medan det finns expertkompetens på specialskolan. Sådana uttryck för diskursen skapar en tillgänglig subjektsposition av att den vanliga grundskolan är *inkompetent* medan specialskolan är *kompetent*. Subjektspositioner för lärare som tillgängliggörs inom ramen för denna diskurs är samtidigt att de är *otillräckliga, inkompetenta* och *stressade*, om de arbetar på en grundskola. Eller om de är anställda på en specialskola, *kompetenta*.

3. Samhällsnivå: Inkludering som demokrati- och samhällsfråga

Denna övergripande diskurs handlar om vad som krävs för att verka för demokrati och ett gott samhälle. Den underbyggs av två diskurser; *Inkludering som (hinder för) en väg till medborgarskap och rättigheter* och *Inkludering som ideologi*.

3a) Inkludering som (hinder för) en väg till medborgarskap och rättigheter

Anspråk på inkludering

Inkludering rör medborgarskap och rättigheter i texter om Romer som framförallt är framställda 2016 och tidigare. Detta syns även i uttryck om medborgarskap och jämlikhet, där inkludering skrivs fram som en förutsättning för dessa två men samtidigt som något som alltid existerar sida vid sidan av exkludering. Rättigheterna som behöver värnas för att inkludering ska uppnås handlar också om att skolan och dess arrangemang ska vara konfessionsfria. En annan aspekt av medborgarskapet är att inkludering i skolan är ett sätt att se till att individen senare kan vara till nytta och delta i samhället. Målet med inkludering skrivs fram som att få välmående och fungerande medborgare som inte kostar i längden.

Subjektspositioner inom denna diskurs

Skolan skrivs fram som en del i ett system med makt att marginalisera utifrån klass, kön och etnicitet, men även funktionsnedsättning så att medborgare ställs utanför samhället och inte klarar framtiden. Skolan, lärare, kommunen och samhället tillskrivs en subjektsposition av att systematiskt *diskriminera* genom att exempelvis låta romska elever misslyckas att få betyg och därmed hindra dem från att studera på gymnasiet. Framskrivandet av skolans styrning och politik tillgängliggör också en subjektsposition av att vara *exkluderande* för nyanlända eller arbetarklassbarn genom sitt språk.

För elever med romsk tillhörighet tillgängliggörs en subjektsposition av att vara *segregerade* i skolan och samhället och att bli *diskriminerade*. Elever med romsk tillhörighet får vidare en subjektsposition att vara *fångna* mellan familj och samhälle och där samhället behöver skapa förutsättningar för förtroende och tillit istället för missgynnanden av barnen och elevernas föräldrar och som leder till utanförskap i samhället. Detta gäller särskilt flickor. Detta kommer nämligen annars att reproduceras och barnens skolgång och framtida yrkesmöjligheter och delaktighet i samhället sätts på spel. Detta hör också samman med språklig tillgänglighet. Andra subjektspositioner som tillgängliggörs för elever som är av arbetarklass, nyanlända eller har stödbehov är att de *ställs utanför samhället*.

3b) Inkludering som ideologi

Anspraak på inkludering

Skolan omtalas inom ramen för denna diskurs som ett verktyg för att gott samhälle och där är inkluderingen en kärnfråga. Inkludering ska leda till att elever ska vara medvetna om samhällets intressen och behov och kunna forma och delta i sitt lärande. Inkludering skrivs även fram som ett honnörsord, en ideologi eller ett ideal som inte bygger på kunskap om vad som är bra för elevens lärande och välbefinnande. Inkludering etiketteras som varande en doktrin och en bitvis världsfrånvänd ideologi som antas leda till exkludering snarare än inkludering. Inkludering skrivs inom ramen för denna diskurs även fram som en rest av en ideologisk strid från 90-talet. Det är ovanligt med hänvisningar till det ursprunget och ideologin bakom inkludering.

En positiv konstruktion är att inkludering är ett instrument för rättvisa, fred och jämlikhet. Detta är dock ovanligt förekommande i diskursen. I de fallen är definitionen mer precis och komplex än att röra placering i eller utanför vanlig skola. Detta går att relatera tillbaka till individdiskursens mer positiva inslag och där inkludering handlar om att på lika villkor få samma kvalitet i sin utbildning. Inkludering skrivs också fram något som ska säkra elevens hälsa och utveckling genom att vara ett instrument för rättvisa, men att det är resursbrist som orsakar att elever inte får en god skolmiljö i enlighet med internationella och nationella intentioner. Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar samt barnkonventionen och skollagen nämns för att förklara inkluderingens ursprung och betydelse. Inkludering behandlas alltså utifrån ett värdegrunds- rättighets- och demokratiperspektiv.

Subjektsposition inom denna diskurs

Det är framförallt i denna diskurs som myndigheter och politiker ges en subjektsposition. Skolinspektionen får en subjektsposition av att *strida för att få bort resursskolor*, i arbetet för att främja inkludering. Detta sker företrädesvis år 2015 och 2017 och i debattartiklar.

Skolan får en subjektsposition av att vara ett *vapen mot kriminalitet* genom att marginaliserade elever inkluderas. Detta vapen beskrivs dock som försvagat av resursbrist och som något som kräver samarbete mellan hem och skola. Skola och lärare positioneras som gatekeepers. Det som ytterst sätts på spel, är samhället.

Inom ramen för denna diskurs finns beskrivningar av hur politiken skadar och marginaliserar elever vilket ofta relateras till diskursen om inkludering som ekonomisk strategi. För elever som är flerspråkiga och har utländsk härkomst tillgängliggörs en subjektsposition av att

vara en *rekryt* för att hamna i *kriminalitet och våld*. Denna subjekt-position är en passiv sådan, eleven behöver för sitt bästa bevakas och räddas, eller gå en kriminell framtid till mötes. Det finns också en subjekt-position för elever inom ramen för denna diskurs av att vara *hinder för lärare* i att ge elever grundläggande kunskaper. Dessa hinder borde exkluderas, och det gäller elever med koncentrations-svårigheter, uppförandeproblem eller som saknar kunskaper, något som också går att uttolka i organisationsdiskursen Vissa elever borde heller inte studera på gymnasiet, om de saknar vissa kunskaper. Elever bör exkluderas från sina kamrater om de inte har de kunskaper de ska, inte följa med en årskurs upp.

Sammanfattning och diskussion

Diskurserna om inkludering och de subjekt-positioner som tillgängliggörs är tydligt relaterade till den medialisering som skett av inkluderingsbegreppet och positioneringen av undervisning av barn och elever i behov av stöd. Medialisering handlar om vilka argument som kan upprätthållas och vad som har nyhetsvärde, vilket i sig gör att inkluderingsbegreppet når ut på det inkonsekventa, tidsbunda och sporadiska sätt som Shaun Rawolle och Bob Lingard (2014) menar att politiska begrepp kan göra. Denna inkonsekventa och sporadiska framställan visar sig genom att det inte framkommer många eller någorlunda stabila definitioner på inkludering, texterna diskuterar snarare effekter av inkludering. Inkludering, men också barn och elever, lärare och skolor framträder därför alltid relativt något annat. Vad inkludering innebär, varierar med vilka barn, elever, lärare och skola det handlar om. På detta sätt byggs argument och ett nyhetsvärde som håller i sig under tioårsperioden. Kärnargumentet är ofta att det behövs fler skolor inom vilka lärare är kompetenta och har tillräckliga resurser och där barn mår väl, underförstått är också att detta inte kan vara grundskolan. Lärares kompetens görs därmed relativ i förhållande till var denne är anställd, snarare än vad läraren har för utbildning eller erfarenhet. Detta sätt att framställa lärares kompetens på transformerar vidare lärarprofessionens duglighet från yrkesskicklighet och till en placeringsfråga. Detta liknar det enklaste sättet att förstå inkludering av elever, nämligen som en fråga om placering (Nilholm & Göransson, 2017).

De journalistiska praktikerna leder till att inkluderingsbegreppet hanteras med emfas, sensationism, faktualisering, ansvarsskyldighet och ett agendaskapande (Baroutis 2019). I detta resultat från Sverige syns samma konflikt mellan medikalisering och relationella

och sociokulturella perspektiv på eleven i behov av stöd som beskrivits av Oreshkina och Lester (2011). Detta i form av att det anläggs rättighetsperspektiv på inkludering. Men om rättigheten handlar om att vara inkluderad, eller att slippa inkludering – eftersom det i egentlig mening är exkludering, är svårtolkat. I tillägg är det i det svenska sammanhanget känt att just inkluderingsbegreppet och eleverna det omfattar hamnat i en spänning mellan marknadsstyrda effektivitetsdiskurser och värdegrundsburna politiska och ideologiska diskurser (Magnússon 2019; Magnússon, Göransson & Lindqvist 2019). Denna spänning är synlig i resultatet i form av motsättningar mellan individ- och organisationsdiskurserna och där författare ofta hänvisar den bristande skolsituationen till ekonomiska strategier och något som drabbar eleven, eller vice versa. Att eleven kostar och är en påfrestning, inte bara vad gäller ekonomi.

I bakgrunden till de anspråk kring inkludering som görs i de texter som vi analyserat, beskrivs i många fall ett minne av en skola som ansågs bättre förr med tydlig struktur och disciplin och med de barnen som är ovanliga placerade någon annanstans än i den vanliga skolan. Det nuvarande iscensättandet av inkludering framställs snarast som en motsats till inkludering, det vill säga exkludering, och relaterar i flera texter till en så kallad flumpedagogik. De silhuetter av framtidens skola som växer fram hukar av det ansvar som läggs på skolan och de problem som skolan förväntas lösa eller hantera både kortsiktigt och långsiktigt. Samtidigt diskuteras inkluderings effekter och uttryck främst på en individnivå och ofta utifrån ett bristperspektiv på skolor, lärare, föräldrar, elever och barn. Detta har likhet med vad Shine (2015) rapporterar från Australien, där lärare som individer hålls ansvariga genom sin bristande kompetens eller förståelse om det inte fungerar för eleven. En ståndpunkt som framträder utifrån ett bristperspektiv på inkludering är elevers rätt till en trygg skolmiljö med studiero. Denna ro och trygghet tycks endast vara möjlig genom en kategorisering och sortering av elever utifrån om de klarar av att vara i ett ordinarie klassrum utan att störa. Pojkar nämns oftare än flickor som störande, likaså nyanlända elever och elever med låg socioekonomisk status. Frågan som väcks i samband med detta är vilka som blir kvar i klassrummet men även vem som har rätt till vilken utbildning och var den ska äga rum. Om ideologin är inkludering men inkludering ses som en fråga om placering (Nilholm & Göransson, 2017) så har vi hamnat i en begreppslik rävsax, där det gått inflation i inkluderingsbegreppet. Elever kan känna sig exkluderade även om de placeringsmässigt är inkluderade. I ett delbetänkande (Regeringskansliet 2020) föreslås Inkluderingsbegreppet ersättas med inkluderande lärmiljöer (se exempel i Tetler 2015). Orsaken är den negativa klang

som begreppet fått i Sverige medan inkluderande lärmiljöer snarare signalerar skolans ansvar att anpassa lärmiljön efter elevens behov. Nyhetsinslag är menade att väcka uppmärksamhet, känslor, tankar och nå läsaren. I arbetet med att analysera behövdes därför kontinuerliga diskussioner om hur segment skulle tolkas så neutralt som möjligt, men också pauser från läsningen för att se på texterna med nya ögon och fristående från varandra. Det som framförallt var utmanande var att texter och segment ofta kunde vara både mångtydiga och motsägelsefulla. Uttrycket inkludering används emellanåt exempelvis för att visa på exkludering. Det utbyte av kodning ochexter som gjordes löpande mellan forskarna gav möjlighet att säkerställa samstämmighet i tolkningen av texterna. Viktigt att påpeka är dock att vi inte gör anspråk på att de diskurser vi konstruerat är de enda man kan uttolka, eller att de nödvändigtvis behöver ordnas på det sätt som gjorts. Analysförfarandet har varit interpretativt (Creswell, 2007), vilket innebär att den som gör läsningen påverkar utfallet med sina erfarenheter och kunskaper, i detta fall om inkludering och elever i behov av stöd.

Implikationer och rekommendationer

Inkluderingsbegreppet tycks verka exkluderande i debattsammanhang, eftersom det kräver en redogörelse av den syn på människor, barn och elever och samhälle som finns bakom för att det ska gå att förstå argumenten. Det är samtidigt ett begrepp som används flitigt där skribent och mottagare mycket väl kan förbise om begreppet definierats och vad det innebär i den aktuella texten. Kanske är de effekter som inkludering och exkludering kan få och som omtalas, nämligen gemensamhet och ensamhet, bättre att använda för att förebygga missförstånd. Ytterligare en reflektion vi gör är att det ansvar som återfinns på individnivån inte avspeglas i och relaterar tillräckligt väl till samhällsnivån och vice versa.

En gemensam ansträngning behövs för att finna en mer nyanserad diskussion om inkludering och dess uttryck, varande och mening. Frågan är hur det gemensamma kunskapandet kan leda till hållbar inkludering och en gemenskap för alla elever. Det är inte i linje med skolans styrdokument och ett demokratiskt samhälle att för någon enda elev eller elevgrupp verka för ensamhet eller utanförskap. En sådan diskussion förutsätter att det hos nyckelaktörer finns en vilja att elever ska ha gemenskap och inte behöva känna ensamhet, inte heller pedagogiskt utmanande "utagerande eller underpresterande" elever. Vi menar att detta kräver att inkludering först diskuteras

utifrån den tredje diskursen: som en demokrati- och samhällsfråga. Först när riktningen på den nivån – och styrningen och besluten – är tydliga nog kan organisationsnivån ordna förutsättningar för elevens gemenskap och lärande. En förutsättning är att det med besluten kommer erforderliga resurser. Därefter kan man betrakta och analysera på vilket sätt inkluderingens effekter, eller symtom i form av ensamhet eller gemenskap, visar sig hos individer. För närvarande går slutsatserna närmast i omvänd ordning; symtom på (gem)ensamhet diskuteras och sedan blir slutsatserna att det är individerna som behöver korrigeras och rättas till eller att inkludering är orsaken till ensamhet och utanförskap. Det vore önskvärt om verksamma med kompetens och erfarenheter av att arbeta med inkludering kunde ta mer plats i diskussioner och de slutsatser som dras. Det behövs i detta också en riktig reflektion över vad resurser och medel för med sig i form av förutsättningar. Det är inte rimligt att en lärare med samma erfarenhet och utbildning kan anses inkompetent på en grundskola men kunnig på en specialskola. Denna artikel utgör ett underlag för lärarstudenter, lärare och beslutsfattare så att de kan sätta sig in i de diskurser som förekommer och vad dessa diskurser kan innebära för hur eleven i behov av stöd kan förstås – och som följd därav, inkluderas eller exkluderas i skolan och samhället. För forskningsfältet som rör inkludering, elever i behov av stöd och utbildningsvetenskap generellt erbjuder studien en möjlighet att förstå och ytterligare bidra till bildning om inkludering som fenomen och begreppsbildning om begreppet.

Referenser

- Appel, Christin & Ernestam, Åsa (2017): *Olika är normen. Att skapa inkluderande lärmiljöer i skolan*. Inspirationsmaterial från Sveriges kommuner och landsting. Linköping: LTAB.
- Arribas-Ayllon, Michael & Walkerdine, Valerie (2008): Foucauldian discourse analysis. I Carla Willig & Wendy Stainton-Rogers, red: *Handbook of Qualitative Research in Psychology*, s 91–108. London: Sage.
- Allan, Julie & Persson, Elisabeth (2020): Social capital and trust for inclusion in school and society. *Education, Citizenship and Social Justice* 15(2), 151–161.

- Bagger, Anette (2015): *Prövningen av en skola för alla: Nationella provet i matematik i det tredje skolåret* (Doktorsavhandling). Institutionen för naturvetenskapernas och matematikens didaktik, Umeå universitet.
- Creswell, John W (2007): *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among five approaches, data analysis and reproduction*. London: Sage Publications.
- Baroutsis, Aspa (2019): Understanding media mentalities and logics: Institutional and journalistic practices, and the reporting of teachers' work. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 40(4), 545–559.
- Engelbrecht, Petra & Savolainen, Hannu (2018): A mixed-methods approach to developing an understanding of teachers' attitudes and their enactment of inclusive education. *European Journal of Special Needs Education* 33(5), 660–676.
- Feucht, Florian C & Bendixen, Lisa D (2010): Exploring similarities and differences in personal epistemologies of U.S. and German elementary school teachers. *Cognition and Instruction* 28(1), 39–69.
- Foucault, Michel (1979): *Discipline and Punish: The birth of the prison*. New York: Vintage Books.
- Foucault, Michel (1980): *Power/Knowledge. Selected interviews and other writings 1972–1977*. Red: Colin Gordon. Sussex: The Harvester Press Limited.
- Foucault, Michel (1982): The subject and power. *Critical Inquiry* 8(4), 777–795.
- Foucault, Michel (1993): *Diskursens ordning: Installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*. Stockholm/Stehag: B. Östlings bokförl. Symposion.
- Foucault, Michel (1994): *The Essential Works of Foucault, 1954–1984. Vol. 3. Power*. London: Penguin.
- Gadler, Ulla (2011): *En skola för alla – gäller det alla? Statliga styrdokuments betydelse i skolans verksamhet* (Linnaeus University dissertations 51). Växjö, Kalmar: Linnaeus University Press.
- Tetler, Susan (red) (2015): *Från idé till praxis. Vägar till inkluderande lärmiljöer i tolv svenska kommuner*. Forskarnas rapport, Ifous rapportserie 2015:2. Stockholm.
- Isaksson, Joakim & Lindqvist, Rafael (2015): What is the meaning of special education? Problem representations in Swedish policy documents: Late 1970s–2014. *European Journal of Special Needs Education* 30(1), 122–137.

- Lundby, Knut (2014): Introduction. I Knut Lundby, red: *Medialization of Communication (Vol. 21)*, s 3–35. Berlin, Boston: De Gruyter.
- Magnússon, Gunnlaugur (2019): An amalgam of ideals – images of inclusion in the Salamanca Statement. *International Journal of Inclusive Education* 23(7-8), 677–690.
- Magnússon, Gunnlaugur; Göransson, Kerstin & Lindqvist, Gunilla (2019): Contextualizing inclusive education in educational policy: The case of Sweden. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy* 5(2), 67–77.
- Nilholm, Claes & Göransson, Kerstin (2017): What is meant by inclusion? – An analysis of high impact research in North America and Europe. *European Journal of Special Needs Education* 32(3), 437–451.
- Ohlsson, Lisbeth & Assarson, Inger (2015): *Så här gör vi. Tio vägar till inkluderande lärmiljöer. Praktikernas rapport, Ifous rapportserie 2015:3*. Stockholm.
- Oreshkina, Maria J, & Lester, Jessica Nina (2013): Discourse of segregation and inclusion: A discourse analysis of a Russian newspaper for teachers. *Disability & Society* 28(5), 687–701.
- Rawolle, Shaun & Lingard, Bob (2014): Mediatization and education: A sociological account. I Knut Lundby, red: *Mediatization of Communication (Vol. 21)*, s 595–616. Berlin, Boston: De Gruyter.
- Regeringskansliet (2011): *FN:s konventioner om Mänskliga Rättigheter*. Stockholm: Elanders.
- Regeringskansliet (2020): *En annan möjlighet till särskilt stöd. Reglering av kommunala resursskolor*. (SOU 2020:42). Statens offentliga utredningar. Delbetänkande av Utredningen om elevers möjligheter att nå kunskapskraven. Stockholm.
- Skolverket (2019): *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (reviderad 2019)*. Stockholm: Skolverket.
- Shine, Kathryn (2015): Reporting the ‘exodus’: News coverage of teacher shortage in Australian newspapers. *Issues in Educational Research* 25(4), 501–516.

Bilaga 1. Förteckning över urval

De selekterade nyhetsinslagen behöll denna numrering i analysarbetet. Sammanslaget analyserades 66 artiklar.

2019

1. Skolan främsta vapnet mot gängkriminalitet Dagens Nyheter 2019-11-22 4 DEBATT
2. Stökiga pojkar behöver lära sig nationalsången Aftonbladet 2019-11-10 13 LEDARE
3. Stridbar debattör anställs för att vässa L:s skolpolitik Dagens Nyheter 2019-11-08 16 NYHET
4. ”Lågaffektivt bemötande handlar om att utmana sitt sätt att...” Dagens Nyheter 2019-11-04 17 REPORTAGE
5. Det kan svenska skolan lära av länder i Östasien Svenska Dagbladet 2019-11-03 18 DEBATT
6. Faisa, 17, tog strid mot rasisterna – och vann Aftonbladet 2019-11-03 21 REPORTAGE
7. Det är ingen som vill ha stök- och flumskolan Expressen 2019-11-03 22 LEDARE
8. Regeringen utreder behov av fler resursskolor Dagens Nyheter 2019-10-30 23 NYHETER
9. Stöd minskar kraftigt till elever med särskilda behov Dagens Nyheter 2019-10-29 24 NYHETER
10. Sveket mot unga offer är oförlåtligt Expressen 2019-08-27 26 LEDARE
11. Elever kan få stöd i mindre grupper Svenska Dagbladet 2019-06-29 28 NYHETER
12. ”Dataspel är ett stort skäl till att barnen inte går i skola...” Dagens Nyheter 2019-04-24 36 REPORTAGE
13. Små barngrupper för särskilda behov behövs redan i förskola... Dagens Nyheter 2019-03-05 38 DEBATT
14. Ledare: Den nya regeringen måste prioritera tryggheten i sko... Dagens Nyheter 2019-01-20 43 LEDARE

2018

15. VÄRNA VANLIG UNDERVISNING Expressen 2018-12-27 44 LEDARE
16. Inget barn får bli hemmasittare – skolsystemet måste förändr... Dagens Nyheter 2018-12-07 47 DEBATT
17. Politikerna struntar i att hjälpa 8 årige Otto Aftonbladet 2018-12-05 48 LEDARE
18. Nu har vi fått kvittot på att barn slås ut i skolan Expressen

2018-12-04 50 DEBATT

19. Ta ert ansvar, föräldrar! Expressen 2018-11-14 53 LEDARE
20. Klassrummet: en barack Aftonbladet 2018-10-20 55 NYHET
21. Fel råd ges för elever med adhd Svenska Dagbladet 2018-10-18 57 DEBATT
22. Blandningens evangelium Svenska Dagbladet 2018-09-06 62 LEDARE
23. Fler grupper för barn med stödbehov Dagens Nyheter 2018-06-07 68 NYHET
24. Laga efter läge i klassrummet Expressen 2018-06-01 69 LEDARE
25. Inger Enkvist: Ett smart sätt att slippa diskutera det svåra Svenska Dagbladet 2018-05-26 75 LEDARE
26. ”Skrota idén om lika för alla – ge fler extra skolår” Dagens Nyheter 2018-04-21 78 DEBATT
27. ”Riskabelt med riktade lönepåslag” Dagens Nyheter 2018-03-17 82 NYHET
28. Att byta till anpassad skola innebar en milsvid skillnad Dagens Nyheter 2018-01-29 84 DEBATT

2017

29. Ett populistiskt förbudsiver. Förslag som slår hårt mot rome... Dagens Nyheter 2017-09-06 95 DEBATT
30. Myndighet ska inte vara ideologipolis Expressen 2017-07-23 96 DEBATT
31. Socialdemokraterna: Det har skapat oro, vi måste backa bande... Dagens Nyheter 2017-05-31 97 NYHET
32. En mindre skolgrupp blev räddningen för hennes son Dagens Nyheter 2017-05-22 99 NYHET
33. ”Det drabbar de här barnen mycket hårt” Dagens Nyheter 2017-05-22 100 NYHET

2016

34. Arbetsbördan är alltför stor Svenska Dagbladet 2016-10-30 137 DEBATT
35. ”Finns ingen plats för hat” Expressen 2016-10-23 140 REPORTAGE
36. Nazir Amso Dagens Nyheter 2016-10-16 141 NYHETER
37. Vad hände med kampen för de svenska romerna? Expressen 2016-09-02 144 NYHETER
38. Otillräckligt skolstöd vid autism Dagens Nyheter 2016-04-08 154 REPORTAGE

39. Skolan – ett experiment Expressen 2016-03-01 158 DEBATT

2015

40. Fler romska brobyggare ska minska förtroendeklyftan Dagens Nyheter 2015-09-01 163 NYHETER
41. Så kan politikerna lära av Skolresan Svenska Dagbladet 2015-04-12 168 REPORTAGE
42. Våra barn behöver mindre grupper Svenska Dagbladet 2015-04-12 172 DEBATT
43. Romers livsvillkor är ofta sämre än andras Aftonbladet 2015-04-08 175 DEBATT
44. ”Romska kvinnor har naturlig power” Expressen 2015-03-07 177 REPORTAGE
45. ”DE VERKLIGA HJÄLTARNA” Expressen 2015-01-24 180 REPORTAGE
46. ”Mitt barn ville inte leva” Expressen 2015-01-21 182 REPORTAGE

2014

47. ”Skamligt att inte alla får stöd i skolan” Dagens Nyheter 2014-12-05 183 REPORTAGE
48. Skolan sitter fast i 1970-talets politik Svenska Dagbladet 2014-12-04 184 LEDARE
49. När språkbad skulle tvätta bort olikhet Svenska Dagbladet 2014-10-02 186 REPORTAGE
50. Utanförskapet ingen talar om Svenska Dagbladet 2014-08-28 190 LEDARE
51. Vitboken avslöjar förtrycket mot romer Expressen 2014-03-25 205 NYHET

2013

52. Alla trivs inte på julgudstjänst Dagens Nyheter 2013-12-17 207 LEDARE
53. Kaosklasser: En skola som försvann Dagens Nyheter 2013-12-12 208 REPORTAGE
54. Det är modigt att tänka om Svenska Dagbladet 2013-09-20 215 LEDARE
55. Vad gör ni med våra barn, Jan Björklund? Aftonbladet 2013-09-07 217 DEBATT
56. Skolstöd dras in för dyslexi Svenska Dagbladet 2013-08-23 219 NYHET
57. Vetenskap på lek och fullt allvar Svenska Dagbladet 2013-

06-22 224 REPORTAGE

58. Skolor avgör om pojke får vara lucia Dagens Nyheter 2013-03-11 229 NYHET

2012

59. "Bantning av resursskolor ger ökade kostnader på sikt" Dagens Nyheter 2012-12-12 230 DEBATT
60. "Okunskap kan också vara diskriminering" Dagens Nyheter 2012-08-30 231 INSIDAN/REPORTAGE
61. "Romska kvinnor prioriteras i satsning på jämställdhet" Dagens Nyheter 2012-07-19 232 DEBATT
62. Lagen måste följas Dagens Nyheter 2012-04-21 233 LEDARE

2011

63. Låt bokstavs barn gå i egna skolor Aftonbladet 2011-06-10 234 DEBATT
64. 232 barn går inte till skolan Dagens Nyheter 2011-05-26 236 NYHETER

2010

65. Skollagen bryter mot FN-konventionen Dagens Nyheter 2010-01-20 237 DEBATT/SKRIV I DN

2009

66. Värmdöelever med adhd mister skolstöd Dagens Nyheter 2009-05-31 239 NYHETER